

UMEÅ KOLONITRÄDGÅRDSFÖRENING 75 ÅR

Vi har samlats för att fira vår gemensamma förening, som fyller tre kvarts sekel. Vi är en månad för tidiga, den första träffen ägde rum exakt den 27 september 1917, jag kommer strax till det.

Föreningen är 75 år, och har befunnit sig på bara två platser under hela denna tid (Fridhem, och nu ute på Ersboda). Överflyttningen skedde under året 1969. Föreningen har alltså ett förlorat paradiset, en ursprunglig plats som idag är helt utplånad, men lever rätt intensivt i minnet hos dem av oss som en gång såg det.

Hur många har sett det? Hur många har odlat där? Jag har faktiskt själv gjort det. Jag skall så småningom komma till det.

Det är ju lite sorgesamt att föreningens ursprungliga miljö gått förlorad. Dessa ursprungliga kolonistugeområden är ju små pyntliga paradis, där dom finns kvar, svenska idyller, t ex i Stockholm finns ju flera sådana områden som inte blivit sönderslagna, fastän mycket annat i Stockholm blivit sönderslaget. De är vackra att besöka, man blir lite avundsjuk.

Det är kulturhistoria.

Nå. Men fanns det kanske också möjligen något gott med att flytta? Tja, det skulle i så fall vara att ett visst nytt slags klassamhälle revs ner, för det var faktiskt en väldig skillnad på folk och folk och hus och hus på det gamla området. Det förekom årliga premieringar till de framstående, medan de andra fick snällt titta på.

Alla har vi nog på det sättet blivit lite mer jämlika igen, som en följd. På vårt nya område har inga nya premieringar varit på tal, utom vid ett enda tillfälle, vad jag kan se av protokollsböckerna. Hela denna ängsliga vaksamhet på grannens duktighet kontra min egen dålighet, som alltid hotar, försvann, och vi har mest själva nyttoaspekten av odlingen kvar. Det är väl bara bra.

Ja, jag har alltså läst protokollsböckerna. Jag fick dem av Tore Thimgren. Det var fem protokollsböcker 1917-79 (den återstående volymen finns hos vår nuvarande sekreterare), och tre kassaböcker 1918-42. Jag har ägnat tre dagar åt att läsa dem. Det är som att titta ner i en svensk folkrörelse.

Två lokaler, sålunda, Fridhem och Ersboda. Hur många ordföranden har vi haft? Jag har räknat till 16, inklusive min egen ringa gärning, och man kan säga att perioderna (bortsett från Valter Lundgrens) varit kortvariga sen föreningen flyttat till nya stället. Under perioden på Berghem satt ledarna länge. Det var faktiskt bara 8 herrar (ja herrar, inga damer har lett föreningen förrän på 80-talet, två stycken) under 50 år, och det tyder på att ämbetet en gång kändes både allvarsamt och hedersamt. Tre personer har suttit i mer än tio år: en viss stationskarl J A Karlsson (som senare bytte namn till Kvarnbrink), föreningens verkliga nestor Albin Johansson, samt - ja - Valter Lundgren.

Till Albin Johansson, som väl alldeles särskilt företräder föreningens äldre anda och tradition, skall jag senare återkomma. Jag skall ta det från början.

Upptakten

Det lämpligaste sättet att börja en redovisning för koloniträdgårdsrörelsen i Sverige - där alltså Umeå är med från allra första början - är att läsa upp ett par citat från tidningar.

Det ena är från Social-Demokraten, Hjalmar Brantings tidning, den 10 maj 1917, en notis som jag hittat vid tidningsforskning i ett helt annat sammanhang, när jag för rätt länge sedan sökte efter den svenska revolutionen, den som nästan blev av. År 1917 var den sk hungervåren, med kravaller och upplopp i landet under april och maj månader, in i juni, en högdramatisk kristid i landet som vi politiskt faktiskt sedermera aldrig haft likheten till. Landet svälte, och det var delvis självförvållat. Svenska gulascher och jobbare hade fått hållas med att exportera svensk mat med god förtjänst till krigförande makt, främst Tyskland, och landet led svår nöd. Det var förfärliga tider: folk gjorde inbrott i brödbutiker, husmödrar gick i tiotusentals och demonstrerade framför Mejeriföreningen vid Norra bantorget, järnvägsvagnar plundrades på potatis, sättpotatis grävdes upp ur landen av folk som svält o s v. På 1 maj 1917 trodde etablissemangen att socialdemokratiska talare skulle pålysa den stora generalstrejken. Stockholm var den dagen en belägrad stad med kulsprutor på taken på strategiska platser, kanonbåtar på Strömmen, med mera, jag målar upp detta bara för att ange stämningen i landet när koloniträdgårdsföreningarna kom till, och skälet till det.

Det fanns alltså knappast någon mat i landet, och det var väldigt önskvärt att folket lärde sig odla själva.

Nå, notisen ur Soc.-Dem.? Den lyder:

10.5 1917

Plantering i Vasaparken

På onsdagen började sättningen av potatis och sådden av grönsaker i Vasaparken. Samtidigt gavs de församlade åskådarna en lektion i odlingen av dessa nyttigheter.

Sen är det en annan notis ur Umebladet 14 juni 1917. Den lyder:

Koloniträdgårdar

Ett 20-tal koloniträdgårdslotter finnas uppmätta och tillgängliga.

Anmälan om lott göres till Direktör A. Unander-Scharin.

Vi noterar alltså att direktören Scharin är initiativtagande. Han tillhör klassen med sitt på det torra, men med lite dåligt samvete, oc - ska det sägs - social medkänsla. Alla hade inte ens det. Men koloniträdgårdsrörelsen är en rörelse för småfolket, för att skaffa odlingsland till folk i städer som inte hade egen tomtmark. Folk med villor hade redan odlingsland. Typexempel på medlemmar var lägre statligt anställda: från posten, järnvägen, polisen. Så var det också i Umeå, som vi ska se.

Första sammanträdet "i och för ordnande av frågan angående koloniträdgårdar" i Umeå hålls i Betelkapellet den 27 september 1917. Då har alltså redan några människor odlat potatis i stan tillfälligt på jordplättar som stadens sk jordbruksstyrelse - det är väl ungefär nu parkförvaltningen - plöjt upp. Avsikten var att få någon fortsättning till stånd i ordnade former.

Värd på Betel är pastor Lagerstedt, Scharin är där, trädgårdsmästare Lävgrén, några SJ-anställda. De beslutar att bilda "Umeå koloniträdgårdsförening", utser en kommitté som får arbeta en vecka och uppsöka stadens styresmän, sen är det nytt möte om en vecka igen. Då har man ändrat uppfattning om kolonins läge. Man har först tänkt sig Fridhem, men erfarit att marken där är mindre gynnsam, nu vill man vara på - säger man - Fredrikshög (härnäst Haga? Fredrikshögsgatan) men det släpper inte staden till. Under några år verkar det

som om de första medlemmarna skjutsas lite fram och tillbaka mellan olika gården öst på stan, dom får börja på ett ställe, får ta vid nästa på ett annat. Så syns det pågå ända till 1920, folk är tåliga, det är den sortens folk, men inte alla. Kontrakt hade upprättats och undertecknats av jordbruksstyrelsens ordförande Gillberg, han lovade viss ekonomisk ersättning för nedlagt arbete till odlarna om de bleve flyttade, och det blev de ju, men syns inte ha återförsäkrat sitt löfte hos fullmäktige. Det blev nog inga ersättningar.

Men stadgar fanns antagna redan vid ett möte den 1 nov 1917. Det ska finnas aktiva och passiva medlemmar, de förra är sådana som odlar lotter och har rösträtt. Årsavgift en krona. Årsmöte i maj.

Nå, säsongen 1918 gick, och den 15 april 1919 äger ett stort möte rum. En stor skara aktiva och stödjande medlemmar är uppbådade för att ventilera situationen. Här finns för första gången en deltagarlista, den upptar 48 namn. Bland dem är det två som jag känner igen från rollistan till min tänkta teaterpjäs om Umeå stads brand 1888: telegrafföreståndarinnan Ingeborg Öqvist, hon som hade den märkliga uppgiften att kabla iväg beskedet att en hel norrlandsstad utplånats över en dag, och målarmästaren Otto Vretlings son Vilhelm, som 1888 var 17 år, men nu alltså blivit trettio år äldre.

Bland deltagarna finns också Gustav Rosén, blivande landshövdingen, redaktör på V K, som alltså bevisar sitt stora intresse för odlingen långt innan han under sin landshövdingetid skulle särskilt gynna Hushållningssällskapets verksamhet, med köksträdgårdsland och fruktträdgårdar, han är flitig talare på det här mötet. Man får känslan av att han faktiskt är den ende som vet de kommunalpolitiska spelen och besluten i stan, han får förklara för mötet hur det ligger till med det mesta.

Ingeborg Öqvist hör till dem som tycker det är meningslöst att försöka odla på Fridhem. Hon vill till Fredrikshög, hon säger ordagrant: Hade beundrat den arbetsvilja som kolonisterna visat då det gällt att bland grus och stenar söka locka fram största möjliga växtlighet, vilken de sedan med ett rent rörande intresse omhuldat.

Vad var de 48 personerna för slags folk? De flesta har titlar i förteckningen, så man kan se. De är bl a: 6 järnvägare, 2 postanställda, 4 typografer, 3 vaktkonstaplar, 5 arbetare, 3 målare, 1 snickare, 1 vaktmästare, 2 lagerbiträden. Kom därtill av bättre folk: 2 pastorer, 3 redaktörer, samt rektor Fitinghoff.

Rosén säger till protokollet till sist, att han önskar att "utställning av trädgårdsalster" borde ske. Och mycket riktigt, han donerar senare på hösten 100 kronor från Västerbottens-Kuriren som prispengar till sådan verksamhet.

Ingenting tyder på att Rosén själv nånsin odlat en lott i föreningens regi. Men han lär tidigt ha haft ett privat trädgårdsland på fältet nedanför Hamrinsberget.

På plats vid Djupbäcken

Nå, 1920 hamnar alltså föreningen på sin slutliga plats, på de s k Sandbergs- och Hultmansgårdorne, det är mellan Djupbäcken och järnvägsbanan till Holmsund. En tillfart ordnas provisoriskt till övre, norra hörnet av området från, som det står, "järnvägsövergången vid Skolgatans östra ända".

Det första området är inte stort, arton odlare sätter igång i första omgången, de har alla sådär 3-400 m² var, och av dem som fanns med på listan i april 1919

är det bara 8 stycken som återkommer bland arrendatorerna i kassaboken år 1923. Och det är stationskarlarna och vaktkonstaplarna som varit uthålligast. En stationskarl J A Karlsson blir från 1922 förste aktive odlande ordförande och efterträder pastor Lagerquist.

Ett arrende bestäms av staden. Det är på 2 öre m², varemot föreningen tar ut 3 öre m² av medlemmen, och alltså gör en vinst på 1 öre. Folk betalar efter storlek på sina lotter mellan 9 och 24 kronor i arrende, dom som har hög summa betalar för två lotter, en viss Isberg gör t ex det.

Ordningsföreskrifter antas: "Kolonilott skall i sin helhet odlas. Lottegarer är skyldiga att uppskotta vägar och gångar fram intill det av honom arrenderade området och hålla dessa rena och fria från ogräs. Avfall o dyl skall uppläggas i kompost på lottens mest undanskymda del."

På årsmötet 1922 kommer odlingsupplysning in för första gången. Trädgårdsmästare Jonsson är kallad att framlägga grundläggande fakta om odling, man får en känsla av att det är på ganska elementär nivå: "tal. redogjorde för jordens behandling, höst och vår, sådd, gallring, skörs etc."

Så håller man på med grundläggande arbeten inom området: broar, staket, 675 meter ståltrådsnät runt alltihop, dräneringsrör ska grävas ner efter järnvägen till 1,25 meters djup o s v.

Och det var inte stor belöning för mödorna heller till en början. Ur verksamhetsberättelsen 1924 kan man inhämta:

Det gångna året har vad beträffar skörderesultatet varit ett mörkt år för Umeå koloniträdgårdsförenings medlemmar. Den sena våren och den kalla och regniga sommaren kunde inte giva jorden den värme som är nödvändig för alla kulturväxters utveckling till mognad och för en rik skörd. Endast de mest hårdiga växterna såsom vitkål blomkål och kålrötter giva något så när god skörd. Den enda som gav rik skörd var blomkålen. Moroten härjades i allmänhet av morotsflugan och gav ingen skörd. Potatisen gav ingen skörd på grund av för sen utveckling och torka. Styrelsen vill dock vedja till alla medlemmar att icke förtröttnas utan med frejdigt mod än en gång fatta hacka och spade och ihågkomma: Trägen vinner.

Och det blir verkligen bättre. Redan nästa säsong har föreningen sina första framgångar. Länets Hushållningssällskap håller utställning i Umeå den 6-8 september 1925, och föreningen vinner första pris 50 kronor kontant, och "hederspris, en av Dr. Hammarin skänkt silverskål". (Denna skål skall figurera under ett par decennier som eftertraktat vandringspris i föreningen.) En av föreningens odlare var ensam i länet om att ha lyckats framställa pepparrot till utställningen. Annars var det mest vanliga rotfrukter, som ställdes ut, att dömma av protokollet. Jo, det fanns andra köksväxter också: ärter, bonnböner, dill, lök och purjolök, selleri.

Nu går det sakta men säkert framåt. År 1928 är det ursprungliga området fulltecknat, man får ett nytt jordstykke tvärs över Djupbäcken åt väster av staden och mer mark att inhägna, 28 lotter blir nu 46. År 1927 inträder föreningen i riksorganisationen Sveriges Koloniträdgårdsförbund, som bildats året innan, och årsavgiften höjs nu med en 25-öring, till kontingenten, avgiften är nu 1:25. Man får gratis virke av direktör Scharin till nya broar över Djupbäcken som blir behövliga, och nu börjar man också bli strängare mot medlemmar som inte sköter sina lotter. En trio herrar med stadsträdgårdsmästare Strand i spetsen ombeds att gå omkring och värdera odlingarna, det händer för första gången 1928, och ska efterhand bli ett stående inslag i föreningens verksam-

het. Medlemmarna poängbedöms, och vid en höstfestlighet kungörs resultaten. Prisen brukar vara presentkort på buskar och perenner hos lokala växthandlare.

År 1929 tar styrelsen för första gången i med hårdhandskarna mot försumliga medlemmar. Fyra personer vräks från sina lotter de 1 oktober, bl a den tidigare nämnde Isberg på lott 17 som varit ett bekymmer. Han har vägrat att gräva ner sina dräneringsrör i flera år, varigenom det varit bortkastad möda för alla andra som gjort det, och han odlar uteslutande potatis. Det är inte tillåtet enligt stadgarna. Där står att "blott 2/3 får användas för odling av samma växtsort". Detta för att motverka rena potatisland. Man vill ha ett annat slags område, präglad av blandad odling, täppor och stugor.

Och hösten 1929 kommer också ett annat bekymmer upp för första gången: ska grindar vara låsta, eller ej? Det ärseminarielärare Birger Bergling - som senare på 30-talet ska bli ordförande i föreningen - som anmält att "långfingerade besökare beskattat hans jordgubbsland och ej heller föraktat blomkålen". Ärendet hänskjuts av styrelsen till årsmötet, som bestämmer att området ska vara låst under odlingssäsongen från 1 juli till 1 oktober. Senare införs öppna grindar på veckoslut, och någon medlem vidtalas att iaktta tider för läsning och stängning, mot arvode.

År 1928 åker ordf J A Karlsson till förbundets årsstämma i augusti i Stockholm. Det är nog lite märkvärdigt, Umeå är med, allt är just bara i början av riksorganisationens levnad. Föreningen beslutar att höja årsavgiften till 2 kronor, för att alla medlemmar ska få nya förbundstidskriften "Koloniträdgården". Prenumerationen kostade hela 1,25 kr.

Fullbordans tid

Vi kommer in i nytt decennium. Det präglas av god ordning och av växande grad av färdigställande inom området, till sist blir det nog nära fulländning. En ambitiös styrelse har någon gång så många som 7 sammanträden ett år, de hålls hemma hos någon funktionär, eller oftare på Kafé Linnea eller Kafé Gotthem. Höstfester, när sådana börjar hållas, är på Hushållsskolan eller Hotell Margareta, gärna i mellandagarna efter jul.

Flera nyheter sker på området. År 1932 uppkommer som en nyhet gemensamma redskap och en gemensam förvaringslokal: det börjar med att man köper sin första gräsklippningsmaskin. Det var efter votering, 7 röster på årsmötet mot 4, och så småningom blir det också en vaktmästare. Det byggs också "2 bekvämlighetsinrättningar en för damer och en för herrar". Det blir anslagstavla på materialboden.

Styrelsen börjar också få arvoden. Det börjar med att man tillerkänner kassören 10 kronor år 1930, och vid decenniets slut har tre personer i styrelsen 20 kronor var, och vaktmästaren 30.

År 1932 på hösten förhandlar man med drätseldirektören om ett ännu större område, dom 46 lotterna blir nu 67 till följande år. Nu tillkommer ett stort stycke norrut på båda sidor om Djupbäcken, ända fram till vägen vid Fridhemsbackens förlängning. Koloniträdgården har fått sin fulla storlek, sådan den var ända fram till dess nedläggning 1969.

Och man har dragit på sig det bekymmer som mest upptar föreningen under 30-talet: att sätta stängsel runt alltsammans, och laga vartefter det går sönder. Man får ta lån för att klara kostnaden vid några tillfällen, underhåll blir stora frågan.

Samt premieringarna. År 1934 formar sig den premieringsnämnd om tre personer som under lång tid ska hålla pli på föreningens område: trädgårdsmästare O Löfgren, handelsträdgårdsmästare Joel Selin (sammankallande) och doktor Sixten Hemmingsson. Dessa herar går runt i augusti och sätter betyg enligt 40-gradig skala, och efterhand är det väldigt många odlare som kvalificerar sig för de 40 poängen. (Till sist blir det en särskild elitklass av dem som haft 40 poäng under 10 år i rad, de får hederspris.) I början av 1940-talet är det nog ett fullbordat faktum att området är rena dockskåpet av pynt. Så finns till exempel ett bevarat tidningsklipp ur VK år 1943, där 15 odlare tilldelats 40 poäng, och 48 odlare (av 67) har 35 poäng och mera. Då kan man förstå.

År 1943 skulle ordförande Albin Johansson få tillfredsställelsen att i styrelsen kunna rapportera från Trädgårdsförbundets kongress i Umeå: Ombud hade infunnit sig från både när och fjärran. En studieresa hade företagits till Umedalen där olika trädgårdsanläggningar besågs, men att döma av det yttrande som herr Landshövdingen fällde i sitt anförande konstaterades att Umeå Koloniträdgårdsförening var ett mönster framför alla andra....

Den här landshövdingen var nu Elof Lindberg, inte Rosén, som dött tidigare på året. Då hade föreningen fått en förfrågan om man ville lämna bidrag till en fond i Roséns namn, men ansåg sig inte ha råd.

Stängslen var bekymret. När det var backhoppning vintertid i Hamrinsbacken, fick man sätta ut vakt så att inte folk ginade över området, och trampade ner, och när det vardans på Solliden kunde det stå så mycket cyklar lutade mot staketet att de bågnade. Birger Bergling, som hade sin ena lott därnere (han hade länge två) var mycket bekymrad över det.

Världskriget har brutit ut.

Det visar sig för föreningen på tre sätt: det går inte att få hyra en utfärdsbuss år 1940, för att kunna upprepa föregående årets lyckfyllda utflykt till Övik och Själevad, därför att Kronan har rekvirerat alla tyngre fordon; den förste anställde konsulten John Bengtsson (som jag minns från stadsträdgårn ännu på 60-talet) som hade konsultationstid tisdagar mellan kl halv 7 och halv 9, mot arvode 1,50/tim, blev inkallad och det gick inte att hitta en ersättare, så den insatsen försvann ur verksamheten; samt att en del odlare började föda upp kaniner på lotterna. Det fick man egentligen inte enligt stadgarna, men styrelsen ansåg sig inte kunna motsätta sig det, när en rikskampanj pågick för att befolkningen skulle just uppföda kaniner. Dock tillhölls kolonisterna att ha sina kaniner väl inlåsta.

Det är här jag kommer in i föreningen. Den 7 juni 1944 hittar jag denna protokollsanteckning från styrelsen: Beslutades att följande nya lottegar skulle erhålla medlemskap i föreningen nämligen: Herr Sven Lundkvist lott nr 5, herr Nils Edv. Andersson lott nr 19, Mats Gottfrid Balgård lott nr 21-22

Min fars namn, alltså. Vi fick en dubbellott, den låg i kant med Djupbäcken, hade en högväxt rönnhäck runt om, ett halvfärdigt rött hus, och ganska ovårdad i utgångsläget, som jag minns den. Vi hade kommit flyttande till Umeå våren 1944, och mina föräldrar (som hade svårt att förlora sin västgötaträdgårds lummighet) gjorde nästan som sin första åtgärd på den nya orten att anmäla sig till kolonilott. Som jag uppfattar saken, så fick ny medlem då ta vad styrelsen anvisade.

Den första sommaren var vi inte framgångsrika, för jag hittar snart följande PM till styrelsemötet den 20 augusti 1944:

Företogs sedvanlig inspektionsrond genom koloniområdet varvid följande anteckningar gjordes:

Vid lotterna 21-22, dålig skötsel, häckarna böra ovillkorligen klippas, huvudingången emot dessa lotter var ogräsbeväxt...

Jag tycker mig ännu minnas bestörtningen över detta domslut i mitt hem, nog togs det snabbt nya tag mot bättring, men mamma var lite stukad. Kanske var det så att hon ville kompensera sig till nästa år genom att skriva ett blommande referat om höstfesten på ordföranden Albin Johanssons lott den 12 augusti 1945. Denne föreningens meste ordförande hade för vana att hålla en höstbjudning på sin egen gård, lott 47, där det förekom dragspelsmusik och servering.

Vi behöll lotten intill 1948, när familjen redan byggt nytt eget hem inte långt därifrån, på Jämtbölevägen.

Tiden under galgen

Man kan säga att detta var föreningens storhetstid, men hotet var inte långt borta.

Den 8 december 1947 finns denna anteckning av Albin Johanssons egen, sirliga hand i protokollet:

Undertecknad meddelade att han varit kallad till Drätseldirektören med anledning av att staden så småningom ämnade inlösa kolonilotterna. Detta skulle tillgå så, att ingen kolonilott hädanefter finge övergå till ny ägare. Så fort en lott av en eller annan anledning bleve ledig skulle den hembjudas till staden som i så fall skulle inlösa densamma med samma belopp som bestämdes av en värderingsnämnd som utsetts av staden och koloniföreningen gemensamt. Drätseldirektören hade emellertid meddelat att staden komme att vid behov ställa annan jord till förfogande men också att det kunde komma att dröja 10 à 15 år innan staden komme att i sin helhet taga det nuvarande området i anspråk.

Samma höst som detta dråpslag utdelades, fyller föreningen 30 år med en festlighet på Margareta till ett pris av 6 kronor kuvertet, varav föreningskassan subventionerar hälften.

Frampå våren sker de första åderlåtningarna. Lotterna nr 41, 50 och 68 inlöses av staden till det överenskomna priset av 35 öre/m². Albin Johanssons sista tid inträder. I november 1950 fyller han 75 år, föreningen uppvaktar "med 50 kronor samt en blomsterbukett". Två år senare, i september 1952, faller han på sin post och är ännu på sin dödsdag föreningens ordförande. Vice ordf. Högström har vid kistan "framfört föreningens tack för herr Johanssons oegennyttiga insats för föreningen".

Beskedet 1947 innebar ju att föreningen levde under galgen, under hot om utplåning. Detta var inte dagligen kämbart, men innebar förstås en ständig känsla av inskränkning, av fortlöpande modlöshet. Man försökte leva som vanligt. Man ordnade sina föreningsutflykter på sensomrarna: till Lycksele, till Skelleftehamn, till Nordmaling/Bjurholm. Men en "utrotningspolitik" - som ordf. Gottfrid Högström kallade den - pågick. Föreningsstyrelsen fick uppleva att lotter som staden inlöst, plötsligt fick nya brukare utan att föreningen hade andel i det, därför att staden hellre såg att lotterna brukades än låg för föfot. Det fanns nu alltså två slags odlare inom området: föreningsmedlemmar, och såna som

hade tills vidare-tillstånd från stan, och som nyttjade gemensamma tillgångar utan att alls betala något. Detta gillade inte föreningen. Till årsmötet 24 april 1954 hade man kallat till sig stadsträdgårdsmästare Helge Boström, som fick svara för sig:

Boström framhöll, att man från parkförvaltningens sida var angelägen om att koloniföreningen tog hand om och på nytt arrenderade ut de lotter, som staden inlöst. Det blir nämligen rätt kostsamt för staden att sköta om lotterna och de anslag som stå till parkförvaltningens förfogande är så pass begränsade att varje möjlighet att spara måste tillvaratagas. Då de inlösta lotterna nu utarrenderats på nytt måste givetvis de nya brukarna få klart för sig, att någon ny inlösen för det arbete, som de nedlagt icke kommer att utgå, då staden en gång löser in hela området. Tidpunkten för annektering av hela området kunde herr Boström icke fixera, men han trodde att, då läroverksbyggnaden igångsätts, kommer sannolikt en gata, som delar koloniområdet i två delar, att framdragas. Hr Boström utlovade fortlöpande kontakt mellan staden och föreningen i fortsättningen.

En gata dras sålunda genom området. Den hugger rakt igenom området nedanför mitten, och lämnar odlingarna åt båda håll oskyddade. Staden hjälper föreningen att sätta upp nytt nätstaket längs vägen förbi läroverket. Sträckningen röjs från stugor och lottmark inlöses. Det finns en bevarad episod kring en odlare Sven Lindquist, som vägrar samarbeta. Han beordras att ha bortföslat sitt hus till ett visst datum, men vägrar hatiskt, säger att det kan väl stan göra. Då gör stan det, och skickar räkningen på 280 kronor till föreningens kassör. Lindquist har att tillgodoräkna sig 61:25 kronor för markinlösen, så hans skuld är ändå 218:75. Om han inte betalar, åläggs föreningen att göra det. Jag har inte kunnat se av föreningenshandlingar hur den tvisten till sist avlöpte. Men här framträder i alla fall lite av de känslor, som vräkningen från området kom att innebära för medlemmarna, i öppet dag. Och för hela det område som vägen genom området tagit i anspråk, 1.384 m², fick föreningen 484 kronor att fördela bland de förfördelade.

Det fanns ett annat intrång på slutet också. Det bestämdes att Djupbäcken skulle kulverteras. Många lotter berördes av detta, som ägde rum år 1960. En delegation från föreningen var på uppvaktning hos stadens byggnadsingenjör Bie Lundin och yppade sin oro. Lundin försäkrade att allt skulle återställas som innan ingreppet. Men det var förstas många som fick sina kära jordstycken sönderskurna, och det kändes ha skett för gott.

Flyttning till Ersboda

1960-talet är alltså en tid i väntan och någon vanmakt. Ingen premierring pågår längre, ty (står det i protokollet april 1966) upplyste ordföranden "om att någon prisutdelning ej skulle ske detta år på grund av att någon medlem ej anmälts till premieringsnämnden". Först på årsmötet 1968 kommer det förlösande beskedet:

Bengt Lundquist rapporterade, att han från säkert håll fått bekräftat att nuvarande koloniområde skulle upphöra 1970.

Och det var sant. Och en fråga ställs till "S Fugelstad om koloniföreningen kunde påräkna Trädgårdsförbundets stöd, vid den nu förestående flyttningen av koloniområdet. S Fugelstad bekräftade förbundets stöd."

I februari är stadsträdgårdsmästaren Holmberg på besök hos styrelsen. Han redogör för planerna. Det nya området prickas ut på en karta: Ersboda ("det var mycket bra jord där och söderläge"). Styrelsen syns vara lite skeptisk först. Någon menar att det är lite svårt att bedöma kvaliteten på ett fält som låg under

djupt snötäcke. Men jag får intrycket att styrelsen snabbt fann sig i situationen, och under ledning av nye ordföranden Knut Nilsson (han förefaller oförtröttlig under ett par år) beslutsamt griper sig an uppgiften. Man har väntat länge på besked, nu har det kommit, det är inte mycket att grubbla på.

Alla stugor på Djupbäcken värderas. Det blir 13 stycken som reser med, de som inte är för stora, inte för små, inte i för dåligt skick. Annars har stadsarkitektkontoret bestämt hur nya stugor ska se ut: 15 m², förelagd ritning gäller, eller inget hus alls. Kolonisterna har invändningar. En delegation om tre personer uppsöker stadsarkitektkontoret, och lyckas få vissa ändringar av grundritningen till stånd.

Allt sker raskt, kanske lite väl raskt. En del gamla buskar och örter får också åka med, fastän styrelsen avrått, och därmed en del gamla smitthärdar i bagaget. Tillträde var satt till den 1 september 1969, av angiven orsak att den lokale bonden ville hinna bärga höskörden. Den bråda aktiviteten framgår av styrelseprotokollet den 22 aug:

Nya vägen är bruten och påkörd grus, brunn är grävd, vägar inom området är delvis färdiga. Priset för nu utförda arbetet utgör 13000 kr. Dock måste tillfartsvägen förstärkas med bärlager och detta kommer att kosta ca 7000 kronor. Fullständigt färdigställande av vägarna inom området med ett slitlager på 5 cm, kommer att kosta ytterligare 10.000 kr. Trummor inom området, utplaning av matjord mm kostar 600 kr. Plöjning och fräsning av jorden beräknas kosta 2000 kr, staket 36.000 kr. Uthusbyggen beräknas till 5.000 kr, pumpanläggning m m 5.000 kr. Sammanlagd summa 85.000 kr.

Åttiofemtusen kronor sålunda, det var just den summa Umeå kommun lämnat som vederlag till föreningen, och det förefaller som om det ganska precis täckte priset för grundarbetena. Det var massor med tungt grovarbete, och när medlemmar slet åt föreningen fick de 8 kr/tim för mödan. Och det gick påfallande raskt fram.

Ur verksamhetsberättelsen 1969 kan inhämtas, att två uthus redan har uppförts och inretts, Helge Karlsson målar dem på beting, och året därpå har vattenledning dragits, dikesrensning inletts, lekplats iordningställt, och försetts med lekmaterial. Andra torrklosetten blir färdig tredje året, och då uppträder en önskan "att hos El-verket undersöka möjligheten av att få el.ström inom koloniorrådet och stugorna". Året därpå kommer telefon i redskapsboden. På hösten 1974 planteras också björkar på området, de är ju numera stora, men är alltså inte ens tjugo år gamla på platsen.

En dramatisk episod var det år 1977, när föreningen hade en invasion av råttor på området, och Helge Karlsson fick i uppdrag att kontakta hälsovårdsnämnden.

Hur gick fördelningen till av enskilda lotter på nya området? Jo, de som ville följa med flyttningen från gamla området, fick ny lott till priset av 200 kronor, nya medlemmar fick betala 400. Den som inte följde med, fick ingen ytterligare ersättning, utöver inlösen till stan à 35 öre/m² av marken. 35 personer följde med. Ordf Knut Nilsson fick enligt styrelseprotokollet "enhälligt" rätten att välja lott före alla andra (han valde 41, som Folke Bäckström nu har) och för övriga företogs lottning. Det förefaller som om styrelsen suttit med en tärning och ett protokoll, och fördelat. Nyttillkomna kolonister sattes på lotterna 1-16. Det verkar ha varit mycket lite gny kring fördelningen, eller ingen alls.

Alla har byggt och stretat och strävat med sina tilldelade lotter, och återskapat föreningens miljö. Den är inte längre av det utseendet att någon premierring av enskilda lotters hävd och glans pågår. Men funktionellt är området.

I själva verket har jag bara hittat en notering kring detta förhållande i styresleprotokollen. Hösten 1972 står det: "Ingrid Broman föreslog att en tävling skulle anordnas om vem som har den bäst skötta kolonilotten, och beslöts att ta upp denna fråga på årsmötet". Den togs aldrig upp på årsmötet.

En annan tidig fråga som blivit hängande i luften är behovet av en busslinje till området. Önskemål fanns om en daglig förbindelse, förslagsvis morgon och kväll. Det ville inte kommunen. Trafikchef Olausson vände tummen ner för föreningens sekreterare som kom till honom med önskemålet.

Och det skall sägas att nästan genast på det nya området så blev Valter Lundgren ordförande i föreningen, våren 1971. Han förblev det till 1983, och är alltså jämte Karlsson/Kvarnbrink och Johansson den mest uthållige och långvarige av föreningens ordföranden.

Det senaste decenniet

Annars har just posten som ordförande varit särskilt kortlivad bland innehavare under vårt senaste decennium. Här har sex personer alternerat under tio år, medan tidigare tio personer klarade av att uppfylla 65 år (se särskild ordförandelista efter text). Det är svårt att förstå detta, om inte mot bakgrund av vissa misstämningar som fanns kring kostnader och gemensamma installationer inom föreningen vid mitten av 1980-talet. Man kan nog tala om en strömkantring och ett generationsskifte i fråga om synen på utgifter och kollektiva åtaganden. Dessa motsättningar har dock numera upphört inom föreningen. Men de hade sin upprinnelse i en extrastämma i juni 1982, där förnyade stadgar antogs med preciserade avgifter, vilka innebar vissa höjningar, och följdes av ovilja mot nya, utvidgade åtaganden, såsom indragande av elektricitet till området, byggande av hygienhus m m. Försök förekom även att lösgöra föreningen från riksorganisationen Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar. Ordinarie årsstämma 1984 röstade först för utträde, men en extrastämma en månad senare upphävde beslutet sedan riksordföranden Lennart Andersson från Stockholm kommit upp och förklarat fördelarna ("sakligt och beskrivande", enligt protokollet) med att kvarstanna.

Iden vevan beslöt föreningen också att övergå till att vara ideell förening, i stället för ekonomisk, något som den varit sedan ett beslut under 1930-talet, och därmed återta samma formella status som vid själva grundandet ("Varför byter man? Det är en ekonomisk fråga - det är billigare att vara ideell förening" säger protokollet i aug 1986).

Eldragningen är decenniets stora fråga. Den kommer till stånd år 1984 och 24 medlemmar ansluter sig i första omgången, och betalar för det 2.600 kronor var. Elföreningen blir en god och likvid enhet inom föreningen, med separat ekonomi. Anslutning till kommunalt dricksvatten följer kort efter. Medlemmarna gräver ner ledningar under två arbetsdagar i maj 1986, och i början av augusti kan man dricka färskvatten från 4 tappställen på området. Frågan har sedan dess varit om också enskild anslutning till vattenstammarna skulle vara tillåten. Svaret har dröjt, men syns nu vara på väg att lösas i positiv riktning. Egen kran blir tillåten.

År 1986 pratas det också i styrelsen om ett eget föreningshus. Frågan får en rask lösning. Följande år deltar föreningen i Noliautställningen och får för sin insats ett hus till skänks, sedan man läst ut Tomtebos andel med 10.000 kronor, och huset tas in genom ett öppnat hål i stängslet och ställs på lott nr 66. I juni 1988 kan styrelsen för första gången hålla sammanträde i egen stuga.

Vad mera? En indelning i gemensamma arbetsområden sker med början 1982, först i sju småstycken, sedan 1985 i tre. Den dubbla björkraden på Södra ängen planteras på arbetsdagar i juni 1984. Ytterområdena hade kommunen föt genom fastighetschefen Renström lovat att slaghacka för att motverka slybildning, sedan fårbetena upphört. Det var på årsmötet 1982. På hösten 1984 upptäcks svartvinbärskvalster inom området av stadsträdgårdsmästaren på inspektion. Nio odlare har sådan ohyra, som sprider sig. På en extrastämma hösten 1986 beslutas, efter rekommendation av en expert från Röbbäcksdalen, att gräva bort samtliga buskar och ersätta dem med nya som inköps kollektivt. Nyplanteringen utfaller väl.

Man kan säga att frågan om graden av tillåten bilkörning inom området är ständigt aktuell, utan att få något slutligt svar, men är återkommande, liksom frågan om tröga och slitna hänglås, vilka flertaliga gånger köps nya. I protokollen blandas också ett lätt gnäll över slarv vid skötsel av gemensam utrustning med viss, kommenterande uppsikt över ett fåtal vanskötta lotter. Färre än tio lotter saknar nu stuga. Och gemensamma inköp av täckduk till odlingarna bidrar otvivelaktigt till förbättrade skördar för många medlemmar under senare delen av 1980-talet.

Därmed landar vi slutligen på den centrala punkten och föreningens syfte: själva odlandet. Däri ryms de blandade stunder av svett och ansträngning, begrundan och avkoppling, som är varje kolonists personliga upplevelse av odlingsåret. Inget år är det förra riktigt likt. Somligt lyckas vissa gånger för att gäcka oss nesligt nästa. Sådant inslag av lotteri, som odlingslyckan rymmer, hör till villkoren och stämmer oss alla till lämplig ödmjukhet.

Här är det slut. Jag känner både högtid och lite andakt när jag tänker på den långa och obrutna historien inom Umeå Koloniträdgårdsförening under 75 år, med dess mångtal av funktionärer genom åren, och dess ännu fler odlande medlemmar, hela den långa traditionen som finns bakom varje litet hallon vi plockar denna höst.

Tack för uppmärksamheten.

Gunnar Balgård

Föreningens ordföranden genom åren:

Pastor G Lagerquist 1917

J A Karlsson (Kvarnbrink) 1922

L A Lindquist 1932

Birger Bergling 1936

Albin Johansson 1941

Gottfrid Högström 1952

Sigvard Lundgren 1959

Kar Axel Karlsson 1967

Knut Nilsson 1969

Valter Lundgren 1971

Bengt Hallberg 1983

Folke Bäckström 1985

Sonja Edblom 1986

Tore Thimgren 1988

Maria Pedersen 1990

Gunnar Balgård 1992

Till hör 10H 41